

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ, ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Федорина Т.П.¹

¹ к.п.н., доцент кафедри загальнотехнічних дисциплін, Ніжинський агротехнічний інститут, м. Ніжин, Україна.

У статті висвітлено основні принципи, пріоритети та перспективи державної політики в галузі охорони праці та запропоновано пропозиції з удосконалення чинного законодавства з питань охорони праці.

Ключові слова : охорона праці, державна політика, умови праці, нещасні випадки, професійні захворювання, профілактичні заходи.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження зумовлена недотриманням на підприємствах умов охорони праці, тому метою роботи є:

- охарактеризувати основні принципи державної політики в галузі охорони праці;
- виявити пріоритети та перспективи державної політики охорони праці;
- запропонувати пропозиції з удосконалення змісту чинного законодавства про охорону праці та про підприємства.

Вчасно проведені профілактичні заходи не лише зекономлять чималі кошти страхувальників, а головне убезпечать працюючих від наслідків - травм і каліцтва, вбережуть здоров'я і життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Державна політика в сфері охорони праці направлена на забезпечення безпечних і здорових умов праці, попередження нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві. Одним із основних завдань страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань є проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, запобігання виникненню випадків загрози здоров'ю та життю застрахованих, викликаних умовами праці.

Як показує світовий досвід безпека праці є основною гарантією стабільності та якості будь-якого виробництва. Відсутність нещасних випадків позначається на професійній активності працюючих, на моральному кліматі в колективі, а отже і на ефективності та

продуктивності праці, скорочує витрати на пільги та компенсації за роботу в шкідливих та небезпечних для здоров'я умовах.

Мета дослідження. Питання охорони праці багатогранне, складне і досить відповідальне від якого залежить життя і здоров'я людей, які своєю працею створюють для держави матеріальні блага. Тому безпека праці на виробництві повинна стати пріоритетним напрямом як для керівників підприємств, так і для працівників. Адже сьогодні вигідніше вкладати кошти в створення безпечних умов праці, ніж потім нести колосальні матеріальні затрати у вигляді штрафів, допомоги сім'ям потерпілих, відновлення зруйнованих після аварій приміщень і шахт, ремонт пошкодженої техніки і обладнання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна інспекція України з питань праці (Держпраці України) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Державна політика в галузі охорони праці базується на принципах:

- пріоритету життя і здоров'я працівників відповідно до результатів виробничої діяльності підприємства, повної відповідальності власника за створення безпечних і нешкідливих умов праці;
- комплексного розв'язання завдань охорони праці на основі національних програм з цих питань та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони навколишнього середовища;
- соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань;
- встановлення єдиних нормативів з охорони праці для всіх підприємств, незалежно від форм власності і видів їх діяльності;
- використання економічних методів управління охороною праці, проведення політики пільгового оподаткування, що сприяє створенню безпечних і нешкідливих умов праці, участі держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці;
- здійснення навчання населення, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці;
- забезпечення координації діяльності державних органів, установ, організацій та громадських об'єднань, що вирішують різні проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також

співробітництва і проведення консультацій між власниками та працівниками (їх представниками), між усіма соціальними групами при прийнятті рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях;

- міжнародного співробітництва в галузі охорони праці, використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці.

Іноземні громадяни і особи без громадянства, які працюють на підприємствах, розташованих на території України, мають такі ж права на охорону праці, як і громадяни України[7, с. 46].

У зв'язку з підвищенням кількості аварій, травм, смертей на виробництві, а також кількості професійних захворювань було прийнято закони «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності», нова редакція Закону «Про охорону праці», а також «Програма вивільнення жінок із виробництв, пов'язаних з важкою працею та шкідливими умовами, обмеження використання їхньої праці в нічний час». Програма розвитку виробництва засобів індивідуального захисту працюючих, Державна програма навчання та підвищення рівня знань населення України з питань охорони праці сприятимуть подоланню кризових явищ у системі охорони праці.

Державне управління охороною праці – це діяльність органів законодавчої, виконавчої влади та місцевого самоврядування по забезпеченню безпеки праці, збереженню життя, здоров'я та працездатності людей на виробництві через формування та впровадження правових, соціально-економічних, організаційно-технічних та медико-профілактичних заходів, методів і засобів. Воно є підсистемою в системі державного соціально-економічного управління і передбачає розвиток чинної системи управління в державі, регіонах, галузях, на виробництві, забезпечує їх взаємодію та сприяє сполученню та поєднанню їх інтересів у сфері охорони праці на підставі розширення повноважень і підвищення відповідальності за вирішення поточних та перспективних проблем охорони праці. Принципами державного управління охороною праці є: попереджувальний характер управлінської діяльності щодо виникнення виробничих ризиків у трудовому процесі; орієнтація на можливий і реально досяжний рівень охорони праці; забезпечення реалізації законодавчо закріплених прав і гарантій у сфері охорони

праці; комплексний соціальний захист працюючих; економічна зацікавленість діяльності (поведінки) щодо забезпечення охорони праці; гласність та інформаційна відкритість у сфері охорони праці; чіткий розподіл відповідальності за незабезпечення (недодержання) вимог охорони праці між роботодавцем і працівником, невідворотність покарання; наукове забезпечення управління охороною праці [6, с. 18-19].

Значні фінансові обмеження, які пов'язані з економічною кризою та неприбутковістю заходів з охорони праці, потребують чіткого визначення пріоритетних і основних напрямів управління охороною праці та заходів щодо їх реалізації. Ними є: забезпечення реформування господарського механізму в контексті попередження та скасування виробничих ризиків; розвиток і раціональне поєднання державного та договірної регулювання; забезпечення дієвості правової бази охорони праці; забезпечення реалізації прав власника та працюючих у сфері охорони праці; впровадження моніторингу потреб в удосконаленні управління охороною праці; формування державної політики охорони праці та її реалізація; забезпечення реалізації права на відшкодування шкоди робітникам, що постраждали на виробництві; розвиток системи страхування в сфері охорони праці; ефективне використання наукового потенціалу країни для потреб охорони праці.

Механізм реалізації Концепції управління охороною праці пропонується здійснювати через нормативно-правове, організаційно-управлінське, організаційно-технічне, фінансово-економічне, інформаційне, кадрове та наукове забезпечення охорони праці. Фінансові заходи передбачають: фінансове забезпечення Національної програми комплексних заходів з поліпшення безпеки, гігієни праці та виробничого середовища; оцінку економічної ефективності використання коштів на заходи з охорони праці; проведення економічного аналізу витрат, пов'язаних із порушенням законодавства про охорону праці; визначення механізму залучення та цільового використання бюджетних коштів, коштів регіональних фондів державного соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та коштів підприємств на фінансування заходів з охорони праці; розробку державної системи стимулювання охорони праці; створення економічних умов зацікавленості в профілактичній діяльності з охорони праці; удосконалення системи нормування

оплати праці з урахуванням вимог охорони праці; сприяння відтворенню та формуванню фондів охорони праці підприємств.

Розробка концептуальної основи управління охороною праці, узагальнення проведених експертних опитувань з цих питань, а також врахування наукових здобутків вітчизняних фахівців та міжнародного досвіду дозволили визначити пріоритетні напрями правового забезпечення управління охороною праці. Вони потребують віддавати пріоритет профілактичному характеру діяльності; запобіганню виникнення виробничих ризиків; додержанню балансу законодавчої регламентації прав, обов'язків та їх ресурсного забезпечення. Удосконалення економічного механізму стимулювання охорони праці обумовлює започаткування системи пільгового оподаткування, кредитування та їх законодавчого визначення. Необхідно забезпечити узгодженість та координацію змісту законодавства з охорони праці з законодавствами про охорону здоров'я, про місцеве самоврядування, про страхування, про підприємства, а також з податковим законодавством, Адміністративним, Цивільним, Кримінальним, Бюджетним кодексами. Загальною вимогою є всебічне вивчення потреб з удосконалення дієвості законодавства про охорону праці. Обґрунтовано напрями упорядкування системи накладення штрафів посадовим особам за адміністративні порушення; розмежування компетенції та повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в сфері охорони праці [4, с. 5-6].

В Законі України "Про підприємства в Україні" пропонується розширити положення щодо забезпечення охорони праці, виділити окремою статтею "Діяльність підприємства з охорони праці". Вона повинна містити основні напрями діяльності із забезпечення реалізації прав і гарантій робітників у сфері охорони праці; розробку і функціонування на підприємстві системи управління охороною праці; розробку і реалізацію за участю громадських об'єднань програм і заходів із поліпшення умов і безпеки праці, охорони життя і здоров'я людей на виробництві; створення і функціонування фонду та кабінету охорони праці на підприємстві; підвищення кваліфікації, навчання і перевірку знань робітників з охорони праці; визначення умов контрактів з питань охорони праці та контроль за їх дотриманням; забезпечення соціального захисту працівників, що зайняті на роботах з важкими, шкідливими та небезпечними умовами праці; проведення атестації робочих місць на відповідність вимогам з охорони праці; забезпечення формування та реалізації розділу з охорони праці та

здоров'я колективного договору; підготовку пропозицій з удосконалення законодавства про охорону праці до національної, галузевої, регіональної програм з охорони праці та Генеральної угоди.

Запропоновані положення з розширення видів дисциплінарного та адміністративного покарання за невиконання (незабезпечення) вимог охорони праці та надання можливості звільнення з підприємства порушників правил безпеки, якщо їх дії призвели до загибелі людей, доцільно використати при формуванні Трудового кодексу України.

Положення з управління охороною праці законів України "Про місцеві державні адміністрації" та "Про місцеве самоврядування в Україні" потребують розширення, конкретизації компетенції та повноважень місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування. Ними є: забезпечення реалізації прав і гарантій законодавства з охорони праці; ініціювання застосування заходів покарання до винних у порушенні законодавства про охорону праці; реалізація державної та регіональної політики в сфері охорони праці; сприяння об'єднанню зусиль і підвищенню результативності роботи посадових осіб і фахівців підприємств у сфері безпеки праці; надання підприємствам, організаціям, посадовим особам і громадянам науково-методичної, юридичної допомоги та консультації з питань охорони праці; сприяння комплектуванню служб охорони праці на підприємствах та працевлаштуванню фахівців з охорони праці; здійснення інформаційного забезпечення та пропаганди охорони праці та інші [2, с. 38].

Висновки. Недосконалість концептуальних засад державного управління охороною праці, невизначеність його сутності, принципів, пріоритетів, основних напрямів та механізму забезпечення стали значною перешкодою для ефективного збереження трудового потенціалу, обумовили втрату здоров'я та життя працюючих на виробництві, зорієтували зусилля на компенсацію наслідків несприятливих умов праці, а не на профілактичну діяльність щодо їх попередження. Поєднання на державному рівні органів управління та контролю скасували можливість затребування відповідальності за неефективність політики в сфері охорони праці, погіршення стану охорони праці, невмонтованість управління охороною праці в процес реформування господарського механізму.

Основні пріоритети та напрями управління охороною праці визначають поєднання реформування господарського механізму з

відповідними процесами в охороні праці; гарантованість реалізації прав і гарантій власника і працівника в сфері охорони праці; моніторинг потреб удосконалення управління охороною праці; формування державної політики охорони праці та її реалізацію; розвиток системи страхування від виробничих ризиків.

За результатами оцінки чинного законодавства з охорони праці виявлено його недостатню ефективність та дієвість. У зв'язку з цим надано пропозиції з удосконалення змісту чинного законодавства про охорону праці та про підприємства. Вони обумовлюють пільгове оподаткування та кредитування коштів підприємств, які спрямовані на поліпшення стану охорони праці, впровадження систем стимулювання охорони праці на виробничому рівні; підвищення відповідальності роботодавців за стан охорони праці, включення до умов контрактів керівників підприємств показників, що визначають ефективність управління охороною праці.

Список використаної літератури

1. Варення Г. Про політику в галузі охорони праці //Охорона праці. - 2001. - № 10. - С.16-17
2. Краснюк О. Потрібна державна підтримка //Охорона праці. - 2001. - № 9. - С.38
3. Лесенко Г. Державний нагляд та контроль за станом охорони праці в Україні //Охорона праці. - 2001. - № 7. - С.3-5
4. Пріоритети державного нагляду //Охорона праці. - 2007. - № 1. - С. 3-6
5. Сторчак С.О. Безпека праці - пріоритет державної політики //Охорона праці. - 2004. - № 3. - С. 3-6
6. Ткачук С. Охорона праці в Україні: стан,проблеми,перспективи //Охорона праці. - 2007. - № 12. - С. 9-28
7. Хара В. Охорона праці в Україні : досвід, проблеми і перспективи //Безпека життєдіяльності. - 2003. - № 4. - С. 44-46

The article highlights the current trends of professional training agricultural sector, the need to create a new information system training, experience and the importance of international cooperation.

Keywords: *vocational training, university centers, European educational space, international cooperation, continuing education, distance learning.*